

Po návratu ze Svaté země přišel Harant na podzim roku 1599 v krátkém časovém rozmezí o obě děti. Vedle smutných událostí v osobním životě se však na Kryštofa Haranta také usmálo štěstí, neboť hned v následujícím roce byl přijat do dvorské služby, kde nejdříve zastával post komorníka a od roku 1607 i císařského rady. Jeho společenský vzestup vyjadřovalo i povýšení do panského stavu v roce 1603. V témže roce se Kryštof Harant také podruhé oženil, a to s bohatou vdovou Barborou Škopkovou, díky níž vyženil polovinu panství s hradem Pecka ve východních Čechách a dočkal se i dcery Roziny Alžběty. Manželství však netrvalo dlouho, protože roku 1607 Barbora nečekaně zemřela. Kryštof Harant se o dva roky později – tedy v politicky neklidném roce 1609 – oženil potřetí a naposledy, tentokrát s Annou Salomenou Hradišťskou z Hořovic († 1632). Z tohoto manželství vzešly čtyři děti – synové Jan Vilém, Leopold Jiří, Vilém Rudolf a nejmladší dcera Sybila.

Smrt císaře Rudolfa II. na počátku roku 1612 ukončila Harantovu kariéru věrného a loajálního dvořana, který po panovníkově boku vytrval až do konce. Nelze se proto divit, že dveře vedoucí k dvorské službě Rudolfovi bratru a následníkovi trůnu Matyášovi zůstaly před Harantem zavřeny. Stáhl se proto do ústraní, z něhož ho vytrhla diplomatická cesta do Španělska, podniknutá od ledna 1614 do počátku roku 1615. Harant se na misi vydal společně s Oldřichem Desideriem Pruskovským, dalším z bývalých Rudolfových komorníků, aby vrátili řád Zlatého rouna, jenž byl císaři propůjčen v roce 1585.⁷

Krátce po návratu domů proběhla v Harantově životě změna – přestoupil totiž k protestantskému vyznání. Pohnutky k tomuto kroku jsou zahaleny nedostatkem přímých pramenů. Zdá se však, že jimi nebyla osobní duchovní krize, nýbrž spíše neukojená touha po společenském vzestupu. Pod jejím vlivem pak aktivně zasáhl do politického dění během stavovského povstání v letech 1618–1620, což se mu vzápětí stalo osudným.

Hudební dílo Kryštofa Haranta

Harantův kompoziční odkaz je sice nevelký rozsahem, zato však vyniká kvalitou, která ob stojí i ve srovnání s profesionálními hudebníky. Nejrozsáhlejší Harantovou skladbou je pětilásé mešní ordinárium, jehož předlohou se stal madrigal *Dolorosi martir* italského skladatele

Lucy Marenzia (1553/4–1599).⁸ Skladba na text italského básníka Luigiho Tansilla (1510–1568), který v něm poetickými prostředky popisuje stesk milence po ztracené lásce, vyšla v Marenziově první knize pětilásých madrigalů vydané u benátského nakladatele Angela Gardana roku 1580.⁹ Kryštof Harant se mohl s Marenziovou tvorbou setkat jak v Innsbrucku během své pážecí služby u Ferdinanda Tyrolského v letech 1576–1584,¹⁰ tak kdekoli jinde, neboť Marenziova tvorba si získala celoevropskou oblibu. Na českém území pak nacházíme nejen tisky jeho světských skladeb, ale i duchovní kompozice v rukopisných pramenech. Kryštof Harant navíc nebyl jediným domácím skladatelem, kterému učarovala krása Marenziovy hudby. Nechal se jí inspirovat například i Pavel Spongopaeus Jistebnický (ca. 1560–1619), jenž zkomponoval dvojsborovou mši na Marenziovo moteto *Iubilare Deo*.¹¹

Harantovo ordinárium patří z kompozičního hlediska do kategorie parodických mší, jež během 16. a na počátku 17. století patřily mezi nejoblíbenější skladebné techniky. Základem těchto skladeb je dříve existující vícehlasý hudební materiál duchovního nebo světského původu. Autor zpravidla využije ze své předlohy vedle úvodu a závěru také její vedlejší hudební myšlenky.¹² Pro Kryštofa Haranta je typická umná práce s předlohou od doslovné citace kompozice přes vyjmutí a zpracování určitého motivu až po kombinaci různých motivů a jejich proimitování. Velmi příznačná pro jeho tvorbu je zvláštní pozornost drobným, často nepříliš důležitým motivům v předloze, jež se stávají jakýmsi úhelným kamenem imitační práce.

Harantova mše se dochovala unikátně v městské (nyní univerzitní) knihovně ve Vratislavi.¹³ Rukopis, v němž se nacházejí další přibližně dvě desítky skladeb autorů spjatých se dvorem Rudolfa II., je přivázán k tisku *Opus*

⁸ K Marenziovu životu a dílu srov. BIZZARINI, Marco: *Luca Marenzio. The Career of a Musician between the Renaissance and the Counter-Reformation*, Burlington 2003.

⁹ Srov. EINSTEIN, Alfred (ed.): *Luca Marenzio. Sämtliche Werke, I: Madrigale für fünf Stimmen, Buch I–III*, Leipzig 1929, s. 16–18; STEELE, John (ed.): *Luca Marenzio. The Complete Five Voice Madrigals for Mixed Voices in Five Parts, 1: The First and Second Books*, New York 1996, s. 42–47.

¹⁰ Sbirka se nachází v hudebním inventáři innsbruckého dvora. Srov. WALDNER, Franz: *Zwei Inventarien aus dem XVI. und XVII. Jahrhundert über hinterlassene Musikinstrumente und Musikalien am Innsbrucker Hofe*, in: *Studien zur Musikwissenschaft* 4 (1916), s. 128–147, zvl. s. 135.

¹¹ Srov. BAŤA, Jan: *Luca Marenzio and the Czech Lands*, in: *Hudební věda* 44 (2007), s. 117–126. K životu a dílu Pavla Spongopaea Jistebnického nejnověji SOUŠKOVÁ, Dana: *Pavel Spongopaeus Jistebnický*, Ústí nad Orlicí 2013.

¹² Není zde prostor pro detailní rozbor terminologických a kompozičních problémů parodické techniky. Novější souhrnné pojednání publikoval BORGHETTI, Vincenzo: *Komponieren nach einer Vorlage*, in: CALELLA, Michele – SCHMIDT, Lothar (eds.): *Komponieren in der Renaissance. Lehre und Praxis* [= Handbuch der Musik der Renaissance, 2], Laaber 2013, s. 317–353.

¹³ Wrocław: Biblioteka Uniwersytecka, Oddział Zbiorów Muzycznych (PL-WRu), sign. 50145 Muz. adl. 1.

moři do Země svatě, země Jüdské a dále do Egypta a velikého města Kairu, potom na horu Oreb, Sinai a Svaté Panny Kateřiny, v pusté Arabii ležící, na dva díly rozdělená..., Praha 1608 (srov. *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*, č. 2903; *RISM A/I H* 2010, HH 2010). Novodobou edici publikovala BOČKOVÁ, Hana et al. (eds.): *Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic: Putování aneb Cesta z království českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země jüdské a dále do Egypta a velikého města Kairu, I–II*, Praha 2017.

⁷ K této cestě nejnověji BARDOŇOVÁ, Martina: *Španělská mise Kryštofa Haranta*, in: KOCIÁNOVÁ, Věra et al. (eds.): *Kryštof Harant ve světle nových objevů. Malá vědecká konference, Hrad Pecka, 20. září 2014*, Pecka 2014, s. 23–30.

melicum skladatele Friedricha Weissenseeho (ca. 1560-1622).¹⁴ Tento tisk společně s rukopisným přívazkem daroval v roce 1610 hudebník Mattheus Roth kostelu bernardinů ve Vratislavi, proto bývá mše datována přibližně před rok 1610. Kompozice je však patrně starší, neboť papír, na němž je zapsána, lze datovat již do devadesátých let 16. století.¹⁵

Mši se dostalo pozornosti českých hudebních historiků již na počátku 20. století, kdy si ji ve Vratislavi opsal Zdeněk Nejedlý (1878-1962) a svou spartaci publikoval na pokračování v letech 1905 a 1906 v *Časopise Musea Království českého*.¹⁶ Tímto edičním počinem Nejedlý zachránil Harantovu skladbu v hlasově kompletním znění. Během druhé světové války totiž vratislavskou městskou knihovnu postihlo několik pohrom. Výsledkem je, že část původního fondu byla zcela zničena, část zůstala na místě a další součásti sbírky se s odstupem desetiletí začaly objevovat v jiných částech Evropy, kam se dostaly buď v rámci evakuace německého obyvatelstva před postupem Rudé armády (Berlín), nebo poválečného rabování vítězů (Moskva).¹⁷ Tímto způsobem zbyly z celkových osmi hlasových knih Weissenseeho sbírky pouze tři – tenor, bas a septima vox, z nichž pouze první dvě zachycují Harantovo ordinarium.¹⁸

Další Harantovy skladby jsou vesměs moteta. Vznik prvního z nich se váže k výše zmiňované pouti do Svaté země trvající od jara roku 1598 do počátku roku 1599, již Harant podrobně popsal ve svém cestopisu. Na konci jeho první části je vytištěno šestihlasé moteto *Qui confidunt in Domino*.¹⁹ Harant v něm zhudebnil první dva verše 125. (124.) žalmu: »Kdo doufají v Hospodina, jsou jako hora Sijón: nepohne se, strmí věčně. Kolem Jeruzaléma jsou hory, kolem svého lidu je Hospodin, nyní i navěky.«²⁰

Autor se o genezi moteta vyjádřil takto: »Když jsme v Jeruzalémě po putování a chůzích k místům svatým v klášteře odpočívali, často jsme večer s mnichy, z nichž někteří dobří musici a cantores byli [...] všelijaké pěk-

né mutety a kusy 4. i 5. vócum zpívali. Čímž jsem byl probuzen k kompozici jedné mutety na text z žalmu 124. tehďáž v mysli mé obzvláště ležícího. [...] Na dokázání tehdy mého tehdejšího rozjímání a k Bohu vděčnosti dal jsem tuto mutetu 6. vócum, tam v městě Jeruzalémě v klášteře komponovanou a zpívanou, ačkoli sprostnou, při konci této první knihy putování mého přiložiti.«²¹ Jedná se o volnou kompozici, jež nemá předem daný *cantus firmus*.

Již o čtyři roky dříve než cestopis, tedy v roce 1604, vyšla u dillingenského tiskaře Adama Meltzera (ca. 1570-1609) jiná Harantova skladba – pětilhasé moteto *Maria Kron*. Společně s dvaatřiceti dalšími kompozicemi věhlasných skladatelů té doby tvoří pozoruhodnou sbírku s názvem *Rosetum Marianum*, jejímž sestavovatelem byl augsburský dómský kapelník Bernhard Klingenstein (1545/46-1614).²² Všechny skladby mají společný *cantus firmus*, jímž je nápěv středověké mariánské písně *Maria zart von edler Art*.²³ Autorem textové úpravy užitě v Klingensteinově sbírce je horlivý stoupenec protireformace ve švýcarském Luzernu Renwart Cysat (1545-1614), jehož přebásnění se k editorovi dostalo skrze anonymní nedatovaný tisk patrně z dílny Adama Meltzera.²⁴ Jednotliví oslovení skladatelé, kteří vesměs tvořili v Augsburgu, u bavorského vévodského dvora v Mnichově a na habsburských dvorech v Innsbrucku a v Praze,²⁵ zhudebnili 33 slok písňového textu. Kryštof

²¹ HARANT Z POLŽIC A BEZDRUŽIC, *Putování...* (↵ pozn. 6), s. 398-399; úplnou citaci viz níže s. 21-22.

²² KLINGENSTEIN, Bernhard (ed.): *Rosetum Marianum...*, Dillingen 1604 (RISM B/I 1604⁷). Kompletní kritickou edici publikoval HETTRICK, William E. (ed.): *Rosetum Marianum (1604)*, I-II [= Recent Researches in the Music of the Renaissance, 24-25], Madison 1977.

²³ Kritickou edici publikoval LÜTOLF, Max (ed.): *Geistliche Gesänge des deutschen Mittelalters. Melodien und Texte handschriftlicher Überlieferung bis um 1530*, III: *Gesänge I – M*, Kassel 2009, s. 246-249.

²⁴ *Hie folget der schöne andächtige Text, Lied und Gedicht, welches ein reicher Jüngling in seiner schweren Krankheit GOTT dem Allmächtigen und dessen würdigsten Mutter MARIAE zu Lob und Ehrn gedichtet...*, s. l. a. [ca. 1580] (VD 16 M 988). Srov. HETTRICK (ed.), *Rosetum Marianum* (↵ pozn. 22), s. x-xiii.

²⁵ Vedle Kryštofa Haranta jsou to Johannes de Fossa (ca. 1540-1603), Ferdinand Lasso (1560-1609), Rudolf Lasso (1563-1625), Phileno Cornazzani (1543/45-1628), Melchior Schramm (1553-1619), Jacob Reiner (1560-1606), Franz Sale (ca. 1540-1599), Carl Luython (1557/58-1620), Mathias de Sayve (1540/50-1619), Jacob Regnart (1540/45-1599), Bernhard Klingenstein (1545/46-1614), Simon Kolbanus (ca. 1556-1614), Giorgio Flori (ca. 1558 – ca. 1594), Narcissus Zenckel (ca. 1555 – po 1607), Gregorius Aichinger (1564/65-1628), Conradus Stueber (ca. 1550 – ca. 1605), Hieronymus Biltstain (ca. 1580-1626), Caesar de Zachariis (činný 1590-1597), Johannes Stadlmayr (ca. 1580-1648), Johannes Andreas Hagel (?-?), Michael Tonsor (1546-1606), Christian Erbach (1568/73-1635), Johannes Geisenhof (ca. 1570-1614), Philippus Zindelin (ca. 1570-1622), Lambert de Sayve (1548/49-1614), Hieronymus Wullinus (?-?), Johann Le Febvre († 1612), Janino Favereo (?-?), Jakob Hassler (1569-1622),

¹⁴ WEISSENSEE, Friedrich: *Opus melicum, methodicum et plane novum, continens harmonias selectiores IV., V., VI., VII., VIII., IX., X. et XII. vócum*, Magdeburg 1602 (RISM A/I W 625, WW 625; B/I 1602¹⁰).

¹⁵ Srov. BRIQUET, Charles-Moïse: *Les Filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, Leipzig 1923, č. 940: Vídeň, 1588; Salzburg, 1581-1600. Var. simil.: Hamburg, 1591-1594; Memmingen, 1592-1601; Vídeň, 1593-1597; Regensburg, 1594; Praha, 1617.

¹⁶ NEJEDLÝ, Zdeněk (ed.): *Mše Křištofa Haranta z Polžic. Christophi Haranti baronis de Polžic Missa quinis vocibus super Dolorosi martyr*, in: *Časopis Musea Království českého* 79 (1905), s. 135-150, 405-415; 80 (1906), s. 140-147, 353-356.

¹⁷ Těžko přehlednou pramennou situaci popisuje CHARTERIS, Richard: *Newly Discovered Music Manuscripts from the Private Collection of Emil Bohn*, Holzgerlingen 1999, s. 14, 254-283.

¹⁸ K práci s těmito prameny viz níže s. 66.

¹⁹ Srov. HARANT Z POLŽIC A BEZDRUŽIC, *Putování...* (↵ pozn. 6), s. 400-405.

²⁰ Srov. Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Eku-
menický překlad*, Praha 1987, s. 568.